

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Ε΄.-ΤΕΥΧΟΣ Α΄. ΚΑΙ Β΄.

Ὅδε ἐστὶ περὶ ἔργου ἂν θεμιτέρου ἕνεκα
βουλεύσασθε ἢ περὶ κειδέας καὶ κώπεθ καὶ
τῶν κώπεθ εἰκείων. (Πλάτ. Θεάγης.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ

10 — ΟΔΟΣ ΟΜΗΡΟΥ — 10

—
1882

ΤΟ ΕΝ ΚΑΡΛΣΡΟΥΗ 24^{ον} ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ (1)

Κύριοι,

Πολλῶν καὶ διαφόρων ἐν Γερμανίᾳ ὑπαρχόντων διδασκαλικῶν Συλλόγων διαπρέπει κατὰ τε τὸν ἀκριβέστερον αὐτοῦ ὀργανισμόν καὶ τὴν ἐπωφελεστέραν ἐνέργειαν ὁ καλούμενος γενικὸς τῶν Γερμανῶν διδασκάλων Σύλλογος (Allgemeine Deutsche Lehrerversammlung). Ὁ Σύλλογος οὗτος, ἐκ διαφόρων διδακτικῶν Συλλόγων προελθὼν, διετύπωσεν ἐν ἔτει 1848 τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ὡς ἑξῆς. «Σκοπὸς τοῦ Γενικοῦ τῶν Γερμανῶν διδασκάλων Συλλόγου εἶναι 1) ἡ προαγωγὴ τῆς ἐθνικῆς μορφώσεως ἀπάσης τῆς νεότητος τοῦ Γερμανικοῦ ἔθνους διὰ τῆς ἰδρύσεως καὶ προαγωγῆς ἀληθοῦς γερμανικῆς δημοτικῆς σχολῆς, καὶ 2) ἀδελφοποιήσεις πάντων τῶν διδασκάλων τῶν διαφόρων τῆς Γερμανίας σχολείων». Ἐν ταῖς συνεδρίαις τοῦ γενικοῦ τούτου διδασκαλικοῦ Συλλόγου, ὧν δύνανται νὰ μετάσχῃσι πάντες οἱ Γερμανοὶ διδάσκαλοι, συνεργόμενοι περιοδικῶς ἐκ πασῶν τῶν τῆς Γερμανίας χωρῶν ἐν ὠρισμένῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ, συζητοῦνται διάφορα προκεκηρυγμένα παιδαγωγικὰ καὶ διδακτικὰ ἀντικείμενα, εἰς τὴν κατωτέραν ἢ δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν ἀναφερόμενα.

Ἐκτιθέμενοι διὰ βραχέων τὰ πρακτικὰ τῶν ἐκάστοτε συνεδριῶν τοῦ Γενικοῦ τῶν Γερμανῶν διδασκάλων Συλλόγου, νομίζομεν ὅτι ἀρκούντως συντελοῦμεν εἰς ῥύθμισιν τῶν τε γενικωτέρων ἐνεργειῶν τοῦ ἡμετέρου διδασκαλικοῦ Συλλόγου

(1) Τὸ Β' τοῦτο τῶν τοῦ Διδασκαλικοῦ Συλλόγου ἀναγνωσμάτων ἀνεγνώσθη τῆ 16 Ἰανουαρίου ε. ε. ὑπὸ τοῦ Ἀντιπροέδρου τοῦ Συλλόγου κ. Ἀριστείδου Σπαθάκη ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Βαρβακείου Λυκείου ἐνώπιον πυκνοῦ καὶ ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου.

καὶ τῶν ἰδιαιτέρων ἐνὸς ἐκάστου τῶν τούτου ἐταίρων, βλεπόντων ὅποια παιδαγωγικὰ καὶ διδακτικὰ ζητήματα καὶ πῶς συζητοῦνται ἐν τοῖς ὁμωνύμοις καὶ ὁμοτίμοις συλλόγοις τῆς σοφῆς Γερμανίας. Ἀρχόμεθα δὲ ἀπὸ τῆς ἀνακοινώσεως τῶν πρακτικῶν τοῦ τελευταίου ἤτοι τοῦ 24^{ου} Συνεδρίου τοῦ Γενικοῦ τῶν Γερμανῶν διδασκάλων Συλλόγου.

Καρλσρούη, ἡ λαμπρὰ καὶ ὠραία πρωτεύουσα τοῦ μεγάλου δουκάτου τῆς Βάδης, ἣτις πρὸ μικροῦ (ἤτοι κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους 1882) ἐχαιρέτισε τὸ Συνέδριον τῶν Γερμανῶν φιλολόγων, ἐφιλοξένησεν ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς κατὰ τὰς ἐορτάς τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ ἔτους 1881 ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους Γερμανοὺς διδασκάλους, συνελθόντας ἐκ τῶν διαφόρων χωρῶν τῆς Γερμανίας εἰς 24^{ην} συνεδρίαν πρὸς συζήτησιν διαφόρων παιδαγωγικῶν καὶ διδακτικῶν ἀντικειμένων τῆς κατωτέρας ἢ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἄπασαι αἱ οἰκίαι τῆς πόλεως ταύτης ἐσημαιοστολίσθησαν, οἱ δὲ κάτοικοι μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὑπεδέξαντο τοὺς μορφωτὰς τῆς πρώτης ἡλικίας καὶ ἐφιλοτιμήθησαν νὰ παράσχωσιν εἰς αὐτοὺς ἅπαντα τὰ μέσα πρὸς τερπνὴν διάνουσιν τοῦ τῆς διαμονῆς αὐτῶν χρόνου.

Κατὰ τὴν δευτέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ἤτοι τὴν 25^{ην} Μαΐου (6 Ἰουνίου), μεταξὺ τῆς 8^{ης} καὶ 9^{ης} ἐσπερινῆς ὥρας συνήλθον ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς «Ὁμονοίας» τὰ μέλη, τὰ ἀπαρτίζοντα τὴν τὴν 24^{ην} Σύνοδον τοῦ γενικοῦ τῶν Γερμανῶν διδασκάλων Συλλόγου. Ὁ ἐκ τῆς πόλεως Gera κ. Mægle, ὁ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐπιμελητῆς τοῦ γενικοῦ τῶν Γερμανῶν διδασκάλων Συλλόγου, ἀνέωξε τὰς συνεδρίας. Μετ' αὐτὸν ὁ ἐκ Καρλσρούης διευθυντῆς κ. Sprechl, ὁ προεδρεύων τῆς τοπικῆς ἐπιτροπείας, ἀποτείνας πρὸς τὴν Συνέλευσιν τὸν τῆς ἐλεύσεως χαιρετισμὸν, εἶπεν ὅτι ἡ Καρλσρούη, ἂν καὶ εἶναι μικρὰ πόλις καὶ δὲν ἔχει μέγα παρελθόν, οὐχ ἤττον ὡς πόλις νεωτέρα, νεώτερον ἔχουσα πολιτισμὸν καὶ κατὰ τὰς νεωτέρας μεθόδους ὀργανώσασα τὰ ἑαυτῆς σχολεῖα, πολλαχῶς δύναται νὰ ὠφελήσῃ, τοὺς ἐν αὐτῇ συνα-

θροισθέντας διδασκάλους. Μετά δὲ ταῦτα ἐξῆρε τὴν τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Βάδης, Φρειδερίκου, μέριμναν καὶ φροντίδα ὑπὲρ τῆς ἐπιδόσεως τῶν ἐν Βάδῃ σχολείων. Μετὰ τὸν κ. Specht λαβὼν πάλιν τὸν λόγον ὁ κ. Mærlle καὶ ἀπαγγείλας παρηγορητικούς τινὰς ποιητικούς στίχους, ὑπομιμνήσκοντας τὴν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις θεῖαν ἀντίληψιν, εἶπεν ὅτι καὶ πάντοτε μὲν, μάλιστα δὲ νῦν οἱ διδάσκαλοι πρέπει νὰ ἔχωσι σταθερὰν πεποίθηθῶσιν εἰς τὸν Θεόν· νῦν, ὁπότε κατὰ τῶν διδασκάλων ἐξηγέρθησαν ἐπιβλαβεῖς ὑπόνοιαι, εἶναι ἀνάγκη νὰ τηρήσωμεν ὑψηλὸν τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, νὰ ἐνισχύσωμεν τὸ τῆς ἐνότητος πνεῦμα καὶ νὰ συσφίξωμεν τοὺς τῆς ἐνότητος δεσμούς. Τοῦτο δὲ δὲν δυνάμεθα ἄλλως νὰ κατορθώσωμεν ἢ διὰ δύο ἰσχυρῶν δυνάμεων, τουτέστι διὰ φιλελευθέρου παιδαγωγικοῦ τύπου καὶ διὰ φιλελευθέρων διδασκαλικῶν συλλόγων. Οἱ ἀντίπαλοι ἡμῶν ἰσχυρῶς καταπολεμοῦσι τὰς δύο ταύτας δυνάμεις, διότι ἀναλογίζονται ὅτι ὁ φιλελεύθερος τύπος καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας διαπνεόμενοι σύλλογοι μεταδίδουσιν εἰς τὴν τάξιν τῶν διδασκάλων φιλελεύθερον φρόνημα. Ἡμεῖς πρὸς τὸ πείσμα αὐτῶν τοιοῦτου φιλελευθέρου, ἀλλὰ σώφρονος, φρονήματος ἐμφορούμενοι, ἀρξώμεθα τῶν ἡμετέρων συνεδριῶν, φεινὸν ἔχοντες ὁδηγὸν τὸ τοῦ ἀθανάτου Καρόλου Σμιδτίου ἀθάνατον ἀπόφθεγμα· « ἐμ πρὸς ἐν ἀληθείᾳ, ἐλευθερίᾳ καὶ ἀγάπῃ » (vorwärts in Wahrheit, Freiheit und Liebe). Μετὰ τὴν ἐνθουσιώδη ὁμιλίαν τοῦ κυρίου Mærlle ἡ συνέλευσις προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν πρὸς διεύθυνσιν τῶν κυρίων συνεδριῶν ἀναγκαζόντων προέδρων. Ἐξελέχθη δὲ Α' πρόεδρος ὁ ἐξ Ἀμβούργου σύμβουλος τῶν σχολείων κ. Hoffmann, Β' ὁ ἐκ Πράγας σχολάρχης κ. Heinrich καὶ Γ' ὁ ἐκ Καρlsruῆς διευθυντὴς κ. Specht. Ὀρίσθησαν δὲ ἐν πνεύματι ὁμονοίας ὡς συζητητέα ἐν ταῖς τρισὶ κυρίαις συνεδρίαῖς τὰ ἐξῆς θέματα· 1) Πρὸς ἐπίδοσιν τῶν σχολειακῶν ἀναγκαῖοι εἶναι καὶ συντελεστικοὶ οἱ διδασκαλικοὶ σύλλογοι καὶ αἱ διδασκαλικαὶ συνεδρίαῖ (εἰσηγητὴς ὁ ἐξ Ἀμβούργου

σύμβουλος τῶν σχολείων κ. Hoffmann). 2) Ἡ θρησκευτικο-
 ηθικὴ καὶ ἡ ἐθνικὴ ἀγωγή ἐν τοῖς νεωτέροις δη-
 μοτικαῖς σχολαῖς (εἰσηγητὴς ὁ ἐκ Worms διδάσκαλος
 κ. Schumacher). 3) Περὶ τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τοῦ
 παιδὸς καὶ τῆς ἐντεῦθεν πηγαζούσης ἀνάγκης
 τῆς λογικῆς καὶ ψυχολογικῆς μορφώσεως τοῦ
 διδασκάλου (εἰσηγητὴς ὁ ὑφηγητὴς τῆς φιλοσοφίας τοῦ ἐν
 Λειψία Πανεπιστημίου κ. H. Wolff). 4) Ἡ λαλουμένη καὶ
 ἡ γραφομένη γλῶσσα (εἰσηγητὴς ὁ ἐκ Καρλσρούης καθη-
 γητὴς κ. Høchstætter). 5) Ἡ ἀνάγκη τῆς συγκεντρώ-
 σεως τῆς διδασκαλίας ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ
 (εἰσηγητὴς ὁ ἐκ Marienschloss διδάσκαλος κ. Funk).

Κατὰ τὴν 9^{ην} π. μ. ὥραν, ἡμέραν Τρίτην, μετὰ τὴν ἱερὰν λει-
 τουργίαν τῆς Πεντηκοστῆς, συνέκροτήθη ἡ πρώτη συνεδρία
 ἐν τινι πολυτελέστατα κεκοσμημένῃ αἰθούσῃ, ἐν ἣ παρῆσαν ὑπὲρ
 τοὺς δισχιλίους ἐταίρους, ἐκ διαφόρων τῆς Γερμανίας χωρῶν
 ἐλθόντας. Μετὰ τὴν σύντομον προσλαλίαν, δι' ἧς ἀνέωξε τὰς
 συζητήσεις ὁ κ. Moerle, καὶ τὴν συγκρότησιν τοῦ ἤδη ἐκλεχθέν-
 τος προεδρείου, ἀναβάς τὸ βῆμα ὁ δήμαρχος τῆς Καρλσρούης
 κ. Schnetzler ἐχαιρέτισε τὸ Συνέδριον τῶν διδασκάλων ἐκ
 μέρους τῆς πόλεως, προσθεὶς ὅτι καὶ ἡ ἐκπροσωποῦσα τὸν δῆμον
 ἀρχὴ ἐμφορεῖται τοῦ αὐτοῦ πνεύματος, οὗπερ ἐμφορεῖται καὶ τὸ πα-
 ρὸν Συνέδριον, ὡς πρὸς τὸν ὑψηλὸν σκοπὸν τῆς τοῦ λαοῦ μορφώσε-
 ως. Ἡ Καρλσρούη, εἶπεν, εἶναι πόλις προοδευτικὴ, πρωτεύουσα εὐ-
 γενοῦς ἡγεμόνος, καὶ ἔδρα σοφῆς Κυβερνήσεως. Ἡγεμῶν, Κυβέρ-
 νησις καὶ Πόλις εὖχονται τὰ αἴσια τῷ 24 γενικῷ τῶν Γερμα-
 νῶν διδασκάλων συνεδρίῳ, οὗ τὰ βουλευματα εἴθε νὰ εἰσα-
 κουσθῶσιν. Μετὰ τὸν δήμαρχον κ. Schnetzler ὑπολαβὼν τὸν
 λόγον ὁ πρόεδρος τοῦ ἐποπτικοῦ συμβουλίου τῶν ἐν Βάδῃ σχολείων
 κ. Armbruster εἶπεν ὅτι ἤδη τινὲς τῶν τοῦ Συνεδρίου τοῦ
 1863 συμβουλῶν εἰσηκούσθησαν καὶ ἐπραγματώθησαν, ὑπι-
 σχνεῖται δὲ ὅτι καὶ τοῦ λοιποῦ οἱ τὰ ἐν Βάδῃ σχολεῖα διέποντες
 θέλουσι τείνει οὗς προσεκτικὸν εἰς τὰς συμβουλάς καὶ τὰς ἀπο-

φάνσεις τῶν τοιούτων Συνεδρίων. Εἶναι ἀληθές, εἶπεν, ὅτι κρυφίως καὶ φανερά πολλοὶ κατηγορήσαν τὰ συνέδρια ταῦτα, θεωρήσαντες αὐτὰ ἀνωφελῆ εἰς τὴν πρόοδον τῶν σχολείων. Οἱ κατηγοροὶ ὅμως οὗτοι εὐρίσκονται ἐν ἀπάτῃ καὶ πλάνῃ μεγάλη. Οὐδεὶς τῶν παρόντων ἀγνοεῖ ὁποῖον βᾶρος καὶ ὁποῖον φορτίον φέρει μεθ' ἑαυτῆς ἡ διδασκαλικὴ ἐνέργεια. Τὸ βᾶρος τοῦτο καὶ τὸ φορτίον ἄνευ ὑποστηρίξεώς τινος καὶ ἀνακουφίσεως δύναται νὰ καταβάλλῃ καὶ τοῦ φιλοπονωτέρου διδασκάλου τὴν ὑπομονήν. Τὰ ἰδανικά, ἂν δὲν τύχωσιν εὐνοϊκῆς τινος συνδρομῆς, ταχέως δύναται νὰ ἐκλείψωσιν· ἡ ἱερὰ φλόξ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ εὐκόλως δύναται νὰ σβεσθῇ, ἐκλιπόντος τοῦ ταύτην ὑποτρέφοντος πνευματικοῦ ἐλαίου. Τὰ διδασκαλικά συνέδρια εἶναι ἀποθηκαί, ἐξ ὧν ἀντλεῖται τὸ ἔλαιον, τὸ διατηροῦν ἄσβεστον τὴν διδασκαλικὴν λαμπάδα. Τέλος εὐχεταὶ ὅπως πάντοτε οἱ μετασχόντες τοῦ παρόντος Συνεδρίου χωρήσωσι μετὰ δυνάμεως καὶ ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τὸ ἱερὸν αὐτῶν ἔργον.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς ὁμιλίας τοῦ κ. Ambruster ἀναγινώσκειται ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου τηλεγράφημα τῆς ἐν Βαυαρίᾳ «Διδασκαλικῆς ἐταιρίας Fürth,» ἔχον ὡς ἐξῆς: «Ἡ ἐν Βαυαρίᾳ διδασκαλικὴ Ἐταιρία Fürth χαιρετίζει τὸ Γενικὸν τῶν Γερμανῶν διδασκάλων Συνέδριον ὡς ὄργανον, σπουδάζον νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὸ Γερμανικὸν σχολεῖον ἐπίσημον ἐν τῷ ἔθνει θέσιν, καὶ ἐλπίζει ὅτι ἡ τήρησις τῆς ὀρθοφροσύνης τῆς γερμανικῆς διδασκαλικῆς τάξεως θέλει ἀντηχήσῃ εἰς ἐκείνους τοὺς κύκλους, ὑπὲρ ὧν ἡ γενικὴ τοῦ λαοῦ μόρφωσις ζωτικὸν ἀποτελεῖ ζήτημα. Ἀπέναντι πασῶν τῶν ἐχθρικῶν ἐπιθέσεων εἴθε βᾶσιμος εὐστάθεια νὰ ὑπερφαλαγγίσῃ τὸν χρόνον τοῦ ἀνταγωνισμοῦ.»

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ τηλεγραφήματος ζωηραὶ ἐπ' αὐτῷ ἠγέρθησαν ἐπευφημίαι. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Α. Υ. ὁ μέγας δούξ ἐδήλωσε τῷ Συνεδρίῳ ὅτι ἐπεθύμει νὰ παρευρεθῇ κατὰ τὴν πρώτην κυρίαν συνεδρίαν, ἐμεσολάβησεν ἀνάπαυλά τις. Περὶ δὲ τὴν 10^{ην} ὥραν π. μ. ἡ Α. Υ. ὁ μέγας δούξ τῆς Βάδης Φρειδερίκος,

συνοδευόμενος ὑφ' ἑνὸς ὑπασπιστοῦ, εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν συνεδριῶν, ἐνθα ὑπεδέξατο αὐτὸν μετὰ σεβασμοῦ ὁ τε πρόεδρος καὶ τὰ μέλη τῆς ἐπιτοπίου ἐπιτροπείας. Ὅτε δὲ ὁ ἡγεμὼν κατέλαβε τὴν ἤδη παρεσκευασμένην αὐτῷ θέσιν, ἀντήχησεν ἀρμονικώτατα ὁ ἑξῆς ὕμνος: «Μέγιστε Θεέ, ὑμνοῦμέν σε. Κύριε, »δοξάζομεν τὴν δύναμίν σου. Πρὸ σοῦ κλίνει ἡ γῆ καὶ θαυμάζει »τὰ ἔργα σου. Ὡς ἦσθα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, οὕτω διαμενεῖς »ἐν τῇ αἰωνιότητι. Ἐπίβλεψον ἐν εὐμενείᾳ τὸν λαόν σου! Βοή- »θησον ἡμῖν! Εὐλόγησον, Κύριε, τὴν κληρονομίαν σου! Ὁδή- »γησον ἡμᾶς εἰς τὴν εὐθείαν ὁδόν. Ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονη- »ροῦ καὶ βοήθησον ὅπως ἐν μετανοίᾳ καὶ δεήσει ἀξιωθῶμεν τῆς »ἐν οὐρανοῖς ὄψεώς σου.»

Μετὰ τὴν κατανουκτικὴν ταύτην προσευχὴν ἤρξαντο αἱ συνεδρία. Ὁ πρόεδρος κ. Hoffmann, ὡς ἔχων πρῶτος τὸν λόγον ἀφῆκε τὴν θέσιν αὐτοῦ εἰς τὸν Β' πρόεδρον· ἀναβάς δὲ τὸ βῆμα ὠμίλησε περὶ τοῦ πρώτου θέματος, ἦτοι τοῦ ἑξῆς: «Πρὸς ἐ- »πίδοσιν τῶν σχολειακῶν ἀναγκαῖοι εἶναι καὶ »συντελεστικοὶ οἱ διδασκαλικοὶ σύλλογοι καὶ αἱ »διδασκαλικαὶ συνεδρία.»

Τὴν ὁμιλίαν αὐτοῦ διήρσεν ὁ κ. Hoffmann εἰς δύο μέρη· καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ μέρει ἐλάλησε περὶ τῆς ὠφελείας τῶν διδασκαλικῶν συλλόγων· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἀνεσκεύασε τὰς κατὰ τῶν διδασκαλικῶν συνεδριῶν ἐπιρριπτομένας μομφάς. Γνωρίζω, εἶπεν ὁ ῥήτωρ, ὅτι πολλαὶ ἐγένοντο ἀπόπειραι πρὸς ματαίωσιν τῶν διδασκαλικῶν συλλόγων καὶ συνεδριῶν, ἀλλ' ὅμως οἱ σύλλογοι οὕτοι ὁσημέραι ἐνισχύονται, καὶ ἐλεύσεται ἡμαρ, ὅποτε πανταχοῦ θέλουσιν ἐξαπλωθῆ καὶ θέλουσι τύχει εὐμενεστάτης ὑποδοχῆς. Ἡ καταφορὰ κατὰ τῶν διδασκαλικῶν συλλόγων καὶ συνεδριῶν προέρχεται βεβαίως ἐκ τινος παρανοήσεως. Ὁ ὑψιστος αὐτῶν σκοπὸς δυστυχῶς παρενοήθη καὶ παρεξηγήθη. Τὰ γερμανικὰ τῶν διδασκάλων συνέδρια οὐδέποτε ἐξέκλιναν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ τοῦ νὰ ἐμπεδώσωσι τὴν πρὸς τὸν ἡγεμόνα, τὴν πατρίδα, τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν θρησκευτικὴν ἀγάπην καὶ σεβασμόν. Εἶναι ἀ-

ληθές ὅτι ἐν τισι διδασκαλικαῖς συνεδρίασις ἠκούσθησαν λόγοι τινές παράχορδοι καὶ σκανδαλώδεις, ἀλλ' αἱ ἐκφράσεις αὗται, αἱ ἀτόπως καὶ ἀπροσέκτως ἐξενεχθεῖσαι ὑπό τινων προσώπων, εἶναι ἀτομικαὶ καὶ οὐδόλως εἶναι δίκαιον νὰ εὐθύνωσιν ἅπασαν τὴν διδασκαλικὴν ὁμηγύριν, ἔτι δὲ ὀλιγώτερον δικαιούται τις νὰ ἀμφισβητήσῃ τούτου ἕνεκα τὴν χρησιμότητα τῶν τοιούτων ὁμηγύρων. Αἱ διδασκαλικαὶ Συνεδρίασις βεβαίως δὲν συγχομίζουσι πληθὺν νέων γνώσεων, δίδουσιν ὅμως τὴν πρὸς ταύτας ἀναγκαίαν ὥθησιν. Πλὴν τούτου αἱ διδασκαλικαὶ συνεδρίασις ἐμπεδοῦσι τὸν χαρακτῆρα τοῦ διδασκάλου καὶ ἀναπτεροῦσι τὸ φρόνημα αὐτοῦ. Οἱ ἑταῖροι καὶ μέτοχοι τῶν τοιούτων ὁμηγύρων καὶ συνεδριῶν, ἐπανερχόμενοι εἰς τὰς θέσεις αὐτῶν, φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν τὴν δᾶδα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὅστις εἶναι ἀναγκαιότατος εἰς τὴν τῶν παιδῶν διαπαιδαγώγησιν· ἔτι δὲ ἐμφοροῦνται τῆς ἰδανικότητος ἐκείνης περὶ τοῦ ἱεροῦ αὐτῶν ἔργου, ἧς ἄνευ ὁ διδάσκαλος ἀποβαίνει ἀπλοῦς μισθοφόρος καὶ οὐδὲν πλέον. Αἱ διδασκαλικαὶ συνεδρίασις παρέχουσιν ὡσαύτως τὸν ἀναγκαῖον σύνδεσμον, ὅστις πρέπει νὰ συνδέῃ τὸν διδάσκαλον μετὰ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ ὁμοτέχνων. Ἐνταῦθα λαμβάνουσιν ἀφορμὴν νὰ συνδέωσι πολλοὶ μετ' ἀλλήλων ἀδιάρρηκτον φιλίαν, λίαν ὠφέλιμον οὔσαν εἰς ἑκατέρους. Ὅπως ἐννοήσῃ τις καλῶς τὴν ἀξίαν τῶν ἐλευθέρων διδασκαλικῶν ὁμηγύρων ἅς ἀναλογισθῆ ὅτι αὗται πρὸς στιγμὴν ἐκλείπουσιν ἐκ τοῦ διδασκαλικοῦ βίου. Ὅποια οἰκτρὰ κατάστασις ἐν τῷ διδασκαλικῷ κόσμῳ ἤθελεν ἐπέλθει ὡς ἐκ τῆς διδασκαλικῆς ἐρημίας καὶ ἀπομονώσεως! Καὶ ὅμως ὑπάρχουσι δυστυχῶς δίδασκαλοι, οἵτινες ἀρέσκονται εἰς τοιαύτην κατάστασιν πραγμάτων! Οἱ δίδασκαλοι οὔται ὑποπίπτουσιν εἰς ἀσυγχώρητον ἀμάρτημα. Μεγάλῃ βεβαίως εἶναι ἡ ὠφέλεια, ἣν προσπορίζεται τις ἐκ τῆς ἀναγνώσεως βιβλίων καὶ πραγματειῶν, ἀλλ' ὅμως ἡ ὠφέλεια, ἧς αἱ διδασκαλικαὶ συνεδρίασις γίνονται πρόξενοι, δι' οὐδενὸς τρόπου δύνανται ν' ἀναπληρωθῶσι. Μεταξὺ τῶν μομφῶν, τῶν ἐπιρριπτομένων κατὰ τῶν διδασκαλικῶν Συνεδριῶν, μία εἶναι καὶ αὕτη, ὅτι ταῦτα εἰ-

ναι πολυάνθρωπα καὶ ὅτι ἐπομένως ὀλίγοι δύνανται νὰ λαλήσωσιν. Ἡ μομφὴ αὕτη οὐδεμίαν ἔχει βαρύτητα, καθ' ὅσον ἡ ἀξία δὲν ἔγκειται ἐν τῷ πολλῷ, ἀλλ' ἐν τῷ καλῷ λαλεῖν. Ὅμοίως καὶ ἡ ἑτέρα μομφή, ὅτι ἐν τοῖς τοιούτοις συνεδρίοις διατυποῦνται ἀποφάνσεις, οὐδεμίαν ἔχει δικαιολόγησιν, καθ' ὅσον οὐδεμία συζήτησις δύναται νὰ περατωθῇ ἄνευ τελικῆς τινος διατυπώσεως· ἔπειτα, τὰ διδασκαλικά συνέδρια οὐδεμίαν ἔχουσιν ἀξίωσιν ὅτι παρέχουσι νόμους ἢ ὅτι ἐκφράζουσιν ἀλανθάστους ἀποφάνσεις. Ταῦτα σκοποῦσι μόνον νὰ καθολικεύσωσιν ὅ,τι ὡς ὀρθὸν καὶ ἀληθὲς μετὰ προηγουμένης συζητήσεως ἐνόμισαν ὅτι εὖρον. Δὲν φρονοῦσιν ὅτι εὖρον τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ φρονοῦσιν ὅτι ἀναζητοῦσιν αὐτήν. Καὶ ὅμως οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι αἱ ἀποφάνσεις τῶν τοιούτων Συνεδρίων, οἳαιδήποτε καὶ ἂν ᾖναι, διχμένουσιν οὐχὶ ἄνευ ἀποτελέσματος. Τὸ γενικὸν τῶν Γερμανικῶν διδασκάλων Συνέδριον περιλαμβάνει τοὺς διδασκάλους πάσης γωνίας, ἐνθα λαλεῖται ἡ Γερμανικὴ γλῶσσα. Ἐν αὐτῷ δὲν ἐκπροσωπεῖται εἰδικὴ παιδαγωγικὴ, ἀλλὰ γενικὴ παιδαγωγικὴ, ἥτοι παιδαγωγικὴ τοιαύτη, ἥτις οὐδεμίαν γινώσκει διαφορὰν δόγματος καὶ ἐθνικότητος. Ταῦτα εἰπὼν ὁ κ. Hoffmann κατέρχεται τοῦ βήματος, προσθεὶς ὅτι πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς διαθήκη ὁ λόγος αὐτοῦ, ὅτι τὰ διδασκαλικά Συνέδρια πρέπει νὰ διατηρῶνται, ὡς περιχλείοντα ἐν ἑαυτοῖς πᾶν ἀγαθόν. Ἡ γνώμη τοῦ κ. Hoffmann, διατυπωθεῖσα ὡς ἑξῆς: «Πρὸς ἀνύψωσιν »τῶν σχολείων αἱ ἐλεύθεραι διδασκαλικάι συνεδρία εἶναι ἀναγκαῖαι ἄμα καὶ λυσιτελεῖς,» ἐγένετο συμφηφει παραδεκτὴ.

Μετὰ τὸν κ. Hoffmann ἀναβάς εἰς τὸ βῆμα ὁ ἐκ Worms διδάσκαλος κ. Schumacher ὠμίλησε περὶ τῆς θρησκευτικοῦ καὶ ἐθνικῆς ἀγωγῆς ἐν τῷ νεωτέρῳ σχολείῳ. Μετὰ τὴν διατύπωσιν τῆς ἐννοίας τοῦ νεωτέρου σχολείου, οὗ τινος ἰδρυτὴν θεωρεῖ τὸν ἐξ Ἑλβετίας περιώ-
νυμνον παιδαγωγὸν Πεσταλότσην, ἀποφαίνεται ὁ κ. Schu-

ma cher ὅτι τοῦ νεωτέρου σχολείου ἐν τῶν σπουδαιοτάτων παιδαγωγικῶν καθηκόντων εἶναι ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἐθνικὴ ἀγωγή. Ἦνωσα, λέγει ὁ ῥήτωρ, τὴν θρησκευτικὴν μετὰ τῆς ἠθικῆς ἀγωγῆς, διότι ἀμφοτέρας τὰς ἐννοίας ταύτας θεωρῶ ἠνωμένας μετ' ἀλλήλων ἀναποσπαστως. Ἠθικὴ ἀνευ θρησκείας εἶναι ἐπίσης ἀκατανόητος, ὡς καὶ ἡ θρησκεία ἀνευ τῆς ἠθικῆς. Ἠθικότης, μὴ ἔχουσα τὰς ρίζας αὐτῆς ἐν τῇ θρησκείᾳ, στερεῖται βάσεως ἀσφαλοῦς. Θρησκευτικότης καὶ ἠθικότης ἔχουσι τοιαύτην σχέσιν πρὸς ἀλλήλας, οἷαν ἔχει τὸ ἄνθος πρὸς τὸν καρπὸν. Πᾶς ἄνθρωπος, ὑγιῆς τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ἔμφυτα τὰ θρησκευτικὰ συναισθήματα. Πάντα τὰ ἔθνη καὶ αὐτὰ τὰ ἀγριώτατα εἶχον εἰδὸς τι λατρείας, μαρτυροῦν τὴν θρησκευτικότητα αὐτῶν. Ἀλλ' ὅμως ἡ θρησκευτικότης καὶ ἠθικότης τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἀνάγκη ἀναπτύξεως. Ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆ εἶναι ἀντικείμενον τῆς ἀγωγῆς. Τὸ νεώτερον ἄρα σχολεῖον μεταξὺ τῶν ἄλλων σκοπῶν ἐπιδιώκει καὶ τὴν θρησκευτικὴν μόρφωσιν τοῦ παιδός, ἥτοι τὸ νεώτερον σχολεῖον προτίθεται νὰ καλλιεργήσῃ ἐν τῇ παιδικῇ καρδίᾳ τὴν θρησκευτικότητα οὕτως ὥστε νὰ καταστήσῃ αὐτὴν προστατευτικὴν μαγικὴν εἰκόνα. Ἡ θρησκεία, εἶπεν, εἶναι ἡ ὑψίστη παιδαγωγός, ὁ ἀσφαλέστατος ὁδηγός τοῦ ἀνθρώπου, ὁ μόνος ἐξιλεωτὴς τοῦ Θεοῦ. Γενικὴ θρησκευτικὴ διδασκαλία, κατὰ τὸν κ. Schumacher, δὲν ὠφελεῖ πρὸς θρησκευτικὴν μόρφωσιν τοῦ παιδός. Ὁ παῖς πρέπει νὰ γίνῃ γνώριμος μετὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ Ἐκκλησίας. Τούτου ἕνεκα τὸ σχολεῖον δὲν πρέπει νὰ μεταδώσῃ γενικὴν τινὰ θρησκευτικότητα, ἀλλὰ εἰδικὴν, ἥτοι τὴν τοῦ δόγματος τῆς εἰς ἣν ὁ παῖς ἀνήκει Ἐκκλησίας. Ἀγωγή, ἥτις μεταδίδει εἰς τὸν παῖδα γενικὴν θρησκευτικὴν γνῶσιν, εἶναί τι ἄχρουν.

Πρὸς τῇ θρησκευτικῇ ἐπιμελείᾳ τὸ νεώτερον δημοτικὸν σχολεῖον καλλιεργεῖ κατὰ τὸν κ. Schumacher καὶ τὴν ἐθνικὴν ἀγωγήν. Ἔθνος, λέγει, ἐν ᾧ ἡ ἐθνικὴ συνείδησις δὲν ἀναρριπίζεται ἰσχυρῶς, δὲν δύναται νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πολὺν χρόνον. Ἡ

ἐθνικὴ ἀγωγή εἶναι τοσοῦτον παλαιὰ, ὅσον καὶ ἡ ἀνθρωπότης. Ὁ οἶκος κατὰ πρῶτον ἀναπτύσσει τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν· Μετὰ τὸν οἶκον ἔρχεται τὸ σχολεῖον, ὅπερ πειρᾶται ν' ἀναπτύξῃ αὐτὴν κανονικώτερον καὶ τεχνικώτερον. Τὸ νεώτερον δημοτικὸν σχολεῖον ὡς ἓνα τῶν ὑψίστων αὐτοῦ σκοπῶν ἀναγράφει καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος, τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἐθνικῶν ἀρετῶν καὶ τὴν ἐκρίζωσιν τῶν ἐθνικῶν σφαλμάτων. Τὸ σχολεῖον πειρᾶται δι' ὧν ἔχει μέσων νὰ διεγείρῃ τὴν ἀγάπην μὲν πρὸς τὸν ἡγεμόνα καὶ τὸ ἔθνος, τὸν σεβασμὸν δὲ πρὸς τὰ ἕθνη καὶ ἔθιμα τῆς πατρίδος· πειρᾶται νὰ διεγείρῃ τὸν ἐνθουσιασμὸν πρὸς τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα καὶ τὴν συνείδησιν πρὸς τὰς κοινὰς ἐνεργείας. Τὸ νεώτερον σχολεῖον λαμβάνει μέρος εἰς τὰς ἐθνικὰς ἐορτὰς καὶ ὑποθάλλει πρῶτῳ τὴν πρὸς ταύτας ἀγάπην τῶν παιδῶν.

Ἡ γλῶσσα κατὰ τὸν Schumacher μετὰ πάντων τῶν θησαυρῶν αὐτῆς εἶναι ἐν τῶν ἰσχυροτάτων μέσων καὶ ὀργάνων πρὸς ἐξέγερσιν καὶ διατήρησιν τοῦ πνεύματος τοῦ ἐθνισμοῦ. «Ἡ γλῶσσα, κατὰ τὸν Ἀλέξανδρον Οὐμβόλδον, εἶναι ἡ ἐξωτερικὴ ἐκφάνσις τῶν λαῶν· ἡ γλῶσσα τῶν λαῶν εἶναι τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καὶ τὸ πνεῦμα αὐτῶν εἶναι ἡ γλῶσσα αὐτῶν.» Ἡ γλῶσσα εἶναι ὁ ἰσχυρότατος δεσμὸς τῆς ἐθνικότητος. Ὁ θέλων ν' ἀφαιρέσῃ τὸν ἐθνισμὸν ἔθνους τινός, ἀρκεῖ ν' ἀφαιρέσῃ τὴν μητρικὴν αὐτοῦ γλῶσσαν. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ἡ μεγάλη σπουδὴ τοῦ σχολείου πρὸς μετάδοσιν τῆς γλώσσης.

Μετὰ τῆς γλώσσης συνάπτεται κατὰ τὸν κ. Schumacher τὸ ἄσμα. Τὸ δημοτικὸν ἄσμα κρύπτει θαυμασίαν καὶ μυστηριώδη δύναμιν ἐν ἑαυτῷ. Ἐθνικὴ τελεῖται λατρεία καθ' ἣν στιγμὴν ἀπὸ πολλῶν παιδικῶν στομάτων ἄδονται τὰ συγκινητικώτατα τοῦ ἔθνους ἄσματα.

Καὶ ἡ ἱστορία κατὰ τὸν Schumacher ἐν τῷ νεωτέρῳ δημοτικῷ σχολείῳ εἶναι ἐν τῶν ἰσχυροτάτων μέσων πρὸς μόρφωσιν ἐθνικὴν. Ἡ ἱστορία παρέχει εἰς ἡμᾶς τὰ πρότυπα τοῦ ὑψηλοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, ἅτινα ἀνυψοῦσιν ἡμᾶς καὶ πρὸς μίμη-

σιν παρορμῶσι. Πόσον εὐχαρίστως οἱ νέοι ἀκροῶνται τὸ πῶς ἔζησαν καὶ τί ἔπραξαν οἱ πατέρες αὐτῶν! Καθόλου δ' εἶπειν τὸ νεώτερον δημοτικὸν σχολεῖον ἐνέπνευσε τοῖς Γέρμανοῖς τὸν ἐνθουσιασμὸν πρὸς τοὺς ὑπὲρ πατρίδος ἀγῶνας τοῦ 1813, 1870 καὶ 1871:

Ὁ κ. Schumacher, ταῦτα εἰπὼν, καθυπέβαλεν εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ Συνεδρίου διαφόρους θέσεις, ἅς κατόπιν ἠναγκάσθη ν' ἀποσύρη. Ἄντ' αὐτῶν δὲ ἐγένοντο παμψηφεὶ δεκταὶ δύο προτάσεις τοῦ ἐκ Βρέμης διδάκτορος κ. Dehbe καὶ τοῦ ἐκ Πράγας σχολάρχου κ. Ἑρρίκου, αἱ ἑξῆς:

1^{ον} «Τὸ 24^{ον} Γενικὸν Συνέδριον τῶν Γερμανῶν διδασκάλων »δηλοῖ ὅτι ἡ θρησκευτικοθητικὴ καὶ ἐθνικὴ μόρφωσις ἀνήκουσιν «εἰς τοὺς ὑψίστους σκοποὺς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.»

2^{ον} «Τὸ Συνέδριον τοῦτο παρατηρεῖ ὅτι ἐν τῷ κοινῷ σχολείῳ »οὐδένα κίνδυνον διατρέχει ἡ θρησκευτικοθητικὴ μόρφωσις καὶ »οὐδεμίαν βλάβην ἡ ἐθνικὴ ἰδέα.»

Ὁ μέγας δούξ Φρειδερίκος, ὅστις μέχρι τέλους τῶν ὀμιλιῶν τούτων καὶ συζητήσεων μετ' ἀτενοῦς ἠκροᾶτο προσοχῆς, ἐγερθεὶς ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ θεωρείου αὐτοῦ. Διαλεχθεὶς δὲ ἐπὶ τινὰ χρόνον φιλοφρόνως μετὰ τε τοῦ προεδρείου καὶ τῶν λοιπῶν παρισταμένων, ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ αὐτοῦ, τρὶς ἀνευφημηθεὶς ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ Συνεδρίου.

Κατὰ τὰς πρώτας ὥρας τῆς δευτέρας συνεδρίας ὁ Σύλλογος τῶν διδασκάλων ἠκροάσατο σπουδαιοτάτης τινὸς ὀμιλίας τοῦ ὀφηγητοῦ τοῦ ἐν Λειψία πανεπιστημίου κ. Wolff: «περὶ τῆς »τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τοῦ παιδὸς καὶ τῆς ἐνταθθα στηρι»ζομένης ἀνάγκης τῆς λογικῆς καὶ ψυχολογικῆς μορφώσεως »τοῦ διδασκάλου.»

Ὁ παῖς, λέγει ὁ Wolff ἐγκλείει ἐν ἑαυτῷ τὸν πατέρα. Ἐκαστῇ παιδικῇ ψυχῇ μετὰ πασῶν τῶν δυνάμεων αὐτῆς καὶ ιδιοτήτων ἐγκλείει ἐν ἑαυτῇ ἑτέραν ψυχὴν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ψυχικαὶ ἰδυνάμεις καὶ ἡ ἀγωγή ἀποτελοῦσι τοὺς δύο παράγοντας τοῦ γινομένου καὶ ἀναπτυσσομένου ἀνθρώπου, ἔπεται ὅτι ἀναγκαίως